

การบริหารองค์กรมัสยิดบนฐานพอเพียงกับวิถีพัฒนา

ดุสิต วันเหลี่ยม*

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multi social cultural) เป็นการรวมกันทางสังคมในวิถีชีวิตที่อุปบนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยจีน ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิมมีการอยู่รวมกันอย่างต่อเนื่องมาครั้งอดีตแล้ว พื้นฐานความอุดมสมบูรณ์ของสังคมไทย ภูมิวัฒนธรรมภาคใต้หรือจังหวัดนครศรีธรรมราช ความคมชัดในหลักธรรมคำสอนทางศาสนา วิถีชีวิตที่เป็นทางเลือกทางเดินเป็นทิศทางที่ก่อรูปให้เกิดความสันติสุข เป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญที่ทำให้สังคมไทยอยู่ได้อย่างมีสันติสุขและสังคมเกิดสันติภาพ ศาสนาอิสลามได้เข้ามาในประเทศไทยก่อนสมัยสุโขทัยโดยมีอิทธิพลอยู่ทางแหลมมลายู เนื่องจากมีการเผยแผ่ประมาณ พ.ศ. ๑๖๙๓ มีคนจากปัตตานีไปเผยแผ่อิสลามในรัฐกลันตัน (สุพล บุญมาเลิศ ๒๕๔๙ : หน้า ๘๖) การเข้ามาของอิสลามในระยะแรกเป็นการเดินทางเข้ามาค้าขายของพ่อค้าอาหรับ อินเดียและจีนตามเส้นทางสายไหม เส้นทางเครื่องเทศ ต่อมามีการขยายเผยแผ่กว้างขวางจนกระทั่งปัจจุบันมีมุสลิมกระจายอยู่ทั้งหมด ๓๓ จังหวัด มีมัสยิดที่ลงทะเบียนแล้วทั่วประเทศ จำนวน ๓,๔๖๙ แห่ง (ส่วนประสานราชการ สำนักกิจการความมั่นคงภายใน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย) มัสยิดจึงเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยสร้างสรรค์และพัฒนา (Building performance) พหุติกรรมทางสังคม ชัดเจนวิถีชีวิตให้มีความพร้อมทางคุณธรรม จริยธรรมสู่ความสงบสันติอย่างมั่นคงควบคู่กับการศึกษาการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชีวิตและสังคมเครือข่ายแห่งการเรียนรู้

สังคมนครศรีธรรมราชเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม* คุณภาพที่ผ่านกระบวนการชัดเจน เรียนรู้ปลูกฝังศักยภาพทั้งองค์ประกอบความรู้และองค์ประกอบคุณธรรมอย่างยาวนานมาแล้ว ไม่ว่าสังคมศรีวิชัย สังคมศรีธรรมนครหรือนครศรีธรรมราช ก็ได้สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็น **“เมืองนครอันงามสง่าแห่งพระราชาผู้ทรงธรรม”** สถาบันทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมเป็นทิศทางนำหลักชัยไปสู่วิถีชีวิตอย่างมีรูปธรรม การรองรับความเป็นเมืองผู้ทรงธรรมจึงมีสถาบันทางศาสนาทั้งพราหมณ์ พุทธ คริสต์ อิสลามปรากฏอยู่ทั่วไป มิได้บ่งบอกถึงความเป็นศาสนาหนึ่งศาสนาใดเท่านั้นแต่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายให้ปรากฏ ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น สถาบันมัสยิดเป็นหน่วยสังคมหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการบริหารศาสนา คุณธรรม จริยธรรมสู่ชุมชน

จังหวัดนครศรีธรรมราชเมืองครัมัสยิด (Mosque) มัสยิดนั้นความเข้าใจโดยทั่วไปแล้วเป็นที่ละหมาดวันศุกร์ ประกอบศาสนกิจ มักจะตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน (ิมล จิโรจน์ย์, ๒๕๕๑ : หน้า ๙๓) แต่ในความเป็นจริงแล้ว มัสยิดมีบทบาทหน้าที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมทางสังคมเวทีการพัฒนาเยาวชน แห่ลงรวมหนังสือหรือกิตาบ (ตำรับตำราทางศาสนาอิสลาม) การเปิดเวทีประชาคมการอบรมสตรีและเยาวชน เป็นต้น มัสยิดจึงมีฐานะเป็นสถาบันทางสังคมหนึ่งที่มีความเข้มแข็งที่ทำหน้าที่

* ชารบ(ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ในลักษณะบูรณาการ การบริหารมัสยิดเป็นการอำนวยความสะดวกกิจการอิสลามและมิติการพัฒนาเคลื่อนไหวยทางสังคมอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นที่สังเกตได้ว่าชุมชนแห่งใดมีมุสลิมอยู่ ณ ที่นั้นก็จะมีการสร้างมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการบริหารกิจการสังคมทั่วไป

นอกจากการละหมาดเป็นปกติแล้ว การบรรยายธรรมทางศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจ การเรียนการสอน ฟัรดูอิน (การศึกษาศาสนาอิสลามภาคบังคับที่มุสลิมทุกคนจะต้องเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติ) ไม่ว่าสังคมพหุวัฒนธรรมมาเคียน สังคมพหุวัฒนธรรมโมคทาน สังคมพหุวัฒนธรรมโพธิ์ทอง สังคมพหุวัฒนธรรมแสงวิมาน เป็นต้น ซึ่งมีสถาบันมัสยิดเป็นศูนย์กลางบริหารการจัดการ มิติการพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของวิถีชาวบ้าน เพื่อความเข้มแข็งบนพื้นฐานของวิถีสังคมท้องถิ่นที่จะนำไปสู่อย่างยั่งยืนจึงเป็นสาระที่สำคัญในการขัดเกลาทางสังคม ในมิติของบทบาทมัสยิดที่ประยุกต์ใช้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาบนฐานของบทบาท หน้าที่ซึ่งพอที่จะนำเสนอโดยสังเขปได้ ดังนี้

๑. เป็นแหล่งในการปฏิบัติศาสนกิจ การละหมาด
๒. ศูนย์การเรียนรู้ การศึกษาการอบรม การเรียน อัล-กุรอาน
๓. การเรียนการสอนฟัรดูอิน หรือ ที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไปในฐานะของศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด
๔. การบริหารกิจการสาธารณะในท้องถิ่นในมิติของอิสลาม ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ในปัจจุบันองค์กรมัสยิดทำหน้าที่เป็นสถาบันที่สนับสนุนและส่งเสริมการออม เช่น การประหยัด การการรวมทุน การจัดกิจกรรมในลักษณะชมรม การจัดสวัสดิการสังคมโดยเฉพาะกิจการชะกาต หรือแม้กระทั่งการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในชุมชนบางแห่ง เป็นต้น โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ได้ถูกบริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักคุณธรรม (Merit System) ควบคู่ไปด้วย

มัสยิดแสงจันทร์ หมู่ที่ ๕ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าเสา จังหวัดนครศรีธรรมราช มิติหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง

บทบาทหน้าที่เหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดสู่สังคมมุสลิมในลักษณะของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Social organization) การจัดกิจกรรม การรวมกลุ่มทางสังคม ในมิติต่างๆ แนวทางการขัดเกลา การปลูกฝัง การศึกษาอบรมที่มีถูกบริหารจัดการอย่างมีระบบและประจักษ์ชัด ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมโดยรวม วิถีการพัฒนาจึงเป็นแนวทางหลักในการบริหาร การจัดการโดยองค์กรมัสยิด โดยมีวิถีการพัฒนาโดยสังเขป ดังนี้

● การบริหารองค์กรมัสยิด

องค์กรมัสยิดมีคณะกรรมการบริหารที่ประกอบด้วยอิหม่าม คอเต็บและบิหลัน **อิหม่าม*** หมายถึงผู้นำ ประธานกรรมการมีหน้าที่อำนวยความสะดวกดูแล ส่งเสริม อบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่สัปบุรุษและภารกิจที่เกี่ยวข้อง **คอเต็บ*** หมายถึงผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการแสดงธรรมแก่สัปบุรุษประจำมัสยิดและทำหน้าที่เป็นรองประธานกรรมการบริหาร **บิหลัน*** หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา ทำหน้าที่เป็นรองประธานกรรมการบริหารอีกท่านหนึ่งและกรรมการอีกตามที่ประชุม

สัปบุรุษ
แต่ไม่เกิน
ละ ๔ ปี
พ้นจากต
ระเบียบที่
กำหนด)

อิสลามป
บทบาท
อยู่ในสังค
(Religious
ส่งเสริมให้
ลักษณะภ
กติกามาร
การบริหาร
องค์การศ

● ปัจจัย พื้นฐาน

บทบาทของ
กิจกรรมแ
(Mission)
มั่นคงและ
เกิดวิญญา
คงยืน ซึ่ง
ของท้องถิ่น
ทำให้กิจกา
ปัญหา มี
เคลื่อนของ

● มติกา เกื้อหนุน

การบริ

* บทบาทนี้
องค์การศ

ตั้งปुरुषประจำมัสยิดกำหนดจำนวนไม่น้อยกว่า ๖ คน แต่ไม่เกิน ๑๒ คน กรรมการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี ยกเว้นตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น (การพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด) กรรมการชุดนี้เรียกว่า “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ความชัดเจนขององค์กรในบทบาททางศาสนาเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจที่มีอยู่ในสังคมท้องถิ่น ในฐานะของสถาบันทางศาสนา (Religious Institution) มีหน้าที่เกี่ยวกับการศาสนา ส่งเสริมให้คนทำความดี มีคุณธรรมจริยธรรม (ทัศนีย์ ลักษณ์ภิกษนธัช ๒๕๔๘ : หน้า ๖) โดยมีติของกฎ กติกา มารยาท สาระด้วยบทกฎหมายหรือหลักนิติธรรม การบริหารมัสยิดเป็นไปตามพระราชบัญญัติ การบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

● ปัจจัยเสริมหนุนและกระบวนการคงอยู่ที่ยั่งยืน

พื้นฐานความศรัทธาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ทำให้บทบาทองค์กรมีความเคลื่อนไหว ไหลเลื่อนไปโดยกิจกรรมและการกิจที่มีลักษณะความเป็นพันธกิจ (Mission) ควบคู่กับความศรัทธา ยึดมั่น ยึดถืออย่างมั่นคงและไม่เปลี่ยนแปลง เป็นคติฐานเชิงลึกที่ก่อให้เกิดวิถุญาณในการเรียนรู้ กระทำด้วยศรัทธาและปฏิบัติคงยืน ซึ่งเป็นปรัชญาวิถีชีวิตที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น การพบปะ การประชุมเป็นประจำต่อเนื่อง ทำให้กิจการมัสยิดดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีการแก้ไข ปัญหา มีการค้นหาแนวทางในการพัฒนาโดยการขับเคลื่อนของท้องถิ่นและชุมชนเอง

● มติการบริหารงานบนพื้นฐานการเอื้ออาทรและเกื้อหนุน

การบริหารจัดการบนพื้นฐานการสร้างพลังความ

ร่วมมือ การคิด การกระทำและการร่วมกันรับผิดชอบในกิจการร่วมกันนั้น ปรากฏให้เห็นและเกิดต่อยอดอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานการกุศลประจำมัสยิด มีทั้งเพื่อการพัฒนากิจการมัสยิด การพัฒนาการศึกษาภาคีคู่อื่น (การศึกษาภาคบังคับในการเรียนรู้อาการศาสนาอิสลามสำหรับมุสลิมทุกคน) กิจกรรมการเสริมสร้างการพัฒนาโครงสร้างและระบบการบริหารมัสยิด เป็นต้น

สังเกตได้ว่ากิจการงานการกุศลในลักษณะเหล่านี้จะมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การเอื้ออาทร การแบ่งปันน้ำใจ การเกื้อกูลร่วมกันเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง จากชุมชนมัสยิดแห่งหนึ่งก็พลวัตไปอีกมัสยิดหนึ่งและมัสยิดต่อไปอีกมีการหมุนเวียนกันไป ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นคือการร่วมคิด ถกร่วมมือ ร่วมใจร่วมกันรับผิดชอบในกิจการงานที่เกิดขึ้น เป็นถ่ายถอดและซึมซับรับรู้ในภาวะของปัญหาหรือความต้องการร่วมกันในสังคมท้องถิ่น เป็นการเสริมและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน สุ่มิติการพัฒนาวิถีการทำงานสู่สังคมร่วมกัน มิติของการทำงานที่บกพร่อง พลังเหลือ ถูกแก้ไขและพัฒนาโดยภาพลักษณ์ของการให้อภัยต่อกัน สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่เป็นบรรยากาศการทำงานในลักษณะกัลยาณมิตร

● มิติวัฒนธรรมการทำงานบนฐานการมีส่วนร่วม

การดำเนินงานในกิจการของมัสยิดนอกจากนี้ มีคณะกรรมการบริหารแล้ว เป็นลักษณะการทำงานแบบมีส่วนร่วม ช่วยกันคิด ช่วยกันทำและช่วยกันพัฒนาและแก้ไข ปัญหา บนฐานความเป็นเพื่อนบ้าน ฉันทที่พี่น้องการจัดงานมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน บางครั้งไม่มีคำสั่งแบ่งงาน ไม่มีการกำหนดว่าใครต้องทำอะไรที่เป็นเอกสารลายลักษณ์อักษร แต่พอถึงเวลากิจกรรมที่กำหนดร่วมกันนั้นเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีรูปธรรม การสนองตอบความต้องการของวิถีชาวบ้านด้วยกระบวนการแบบวิถีชาวบ้าน วิธีการปฏิบัติแบบวิถีชาวบ้านที่ไม่มีผลึกของเมืองขึ้นหรือแบบอย่างตะวันตกที่มักจะทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ตัดสินว่ากิจกรรมใด เรื่องใดมีความทันสมัย

* บทบาทนี้เป็นจ่าหน้าหน้าที่ตามนัยของพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง การทำงานบนฐานการมีส่วนร่วม อาจไม่เป็นทางการ แต่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมงานต่างๆ ได้ การดำเนินงานสำเร็จเรียบร้อย บรรลุเป้าหมายด้วยดี สามารถระดมทุนการพัฒนากิจการมัสยิด และกิจการศึกษาของเยาวชน การบำรุงกิจการสาธารณะ กุศลได้

วัฒนธรรมน้ำชาเป็นวิถีนวัตกรรมที่ปรากฏในงานการกุศลประจำมัสยิดมีให้เห็นอยู่โดยทั่วไป สะท้อนถึงวิถีพอเพียงในมิติหนึ่งของสังคมท้องถิ่น

● มิติการเชื่อมโยงบนฐานกัลยาณมิตร

การบริหารงานบนฐานของความเอ็นเพื่อน (Friend Ship) การมีเพื่อนบ้านร่วมกันมาเป็นผู้ร่วมงาน น่าจะเป็นการบริหารจัดการที่ไม่ต้องอาศัยกฎ กติกา มารยาทเข้าไปเกี่ยวข้องมากนักน่าจะกล่าวได้ เนื่องจากความเป็นเพื่อนนั้นได้อธิบายแนวคิด คำนิยม พฤติกรรม วิถีทางการทำงานหรือเป้าหมายทิศทางในการทำงานร่วมกันได้อย่างเบ็ดเสร็จ การแก้ไขปัญหบางครั้งอาจไม่จำเป็นต้องอาศัยวิธีการที่มีความยุ่งยากหรือแนวทางที่สลับซับซ้อนมากนัก มัสยิดมีบรรยากาศการทำงานในลักษณะที่เรียบง่าย กัลยาณมิตรทั้งเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงานที่ร่วมปรัชญาทิศทางการทำงานร่วมกัน การนัดประชุม การปรึกษาหารือในมิติของความ เป็นกันเอง ทำให้การเข้าใจ การเรียนรู้ การศึกษาแนวทางการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหา หรือการคลี่คลายข้อจำกัดในการบริหารมัสยิดเป็นไปอย่างเรียบง่าย (Simplify Method) แต่สะท้อนความเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน อาคารมัสยิดบางแห่งที่มีหลังคาไม่มั่นคงมากนัก ก็จะได้รับแก้ไขให้มั่นคงมากขึ้นโดยความร่วมมือร่วมแรงกันในสังคมท้องถิ่นนั่นเอง

● มิติของภาวะผู้นำ

การสร้างทีมงาน (Team building) ที่อยู่บนพื้นฐานของการเปิดโอกาส การสรรหา หรือการอาสาแทนการให้ไว้ วานหรือออกปากในวิถีชาวบ้านนั้น อยู่บนฐานของความเต็มใจอาจไม่มีค่าตอบแทน ค่าใช้จ่ายมากนัก แต่ด้วยมิติของเป้าหมายก็เป็นพลังที่มีอำนาจนำไปสู่ความสำเร็จได้ โดยเฉพาะบทบาทการทำงานที่อยู่บนฐานของความพึงพอใจ มีความสุขใจ มองเห็นภารกิจเป็นสิ่งท้าทายร่วมกัน มองอนาคตเล็งเห็นคุณค่า (Scenario) เป็นมิติการใช้ภาวะผู้นำของอิหม่าม คอเต็บและบิหลั่น รวมทั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอีก จำนวน ๑๒ คนด้วยกัน มีทั้งมิติที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การใช้ความเรียบง่าย การมีหลักคุณธรรมเป็นแนวทางหลัก แต่มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การทำให้เกิดผลวัดทั้งในเรื่องกระบวนการ ผลลัพธ์จากการทำงานให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง บรรลุผลสำเร็จ จึงเป็นการตอบคำถามเพื่อสนองใจหทัยท้องถิ่นที่สนองตอบความต้องการของสังคมท้องถิ่นและวิถีชาวบ้านนั่นเอง การตอบสนองความต้องการบนฐานของวิถีชาวบ้านเป็นการใช้ภาวะผู้นำขององค์กรมัสยิดโดยตรงกลไกการประมวลผลด้านการใช้อรรถความรู้ องค์ประกอบการณ์ และองค์บารมี (Charisma) ที่หลอมรวมกันกลายเป็นพลังอำนาจ(Empowerment) องค์กรมัสยิด โดยเฉพาะ บารมีพิธีการ บารมีความเชื่อถือ บารมีการยอมรับของชาวบ้านและสังคมทั่วไปได้ส่งผลให้การบริหารองค์กรมัสยิด มีระบบและอยู่บนฐานของความพอเพียง

การบริหารองค์กรมัสยิดนอกระบบตามองค์ปัจจัยในมิติดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีองค์ประกอบที่เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่อยู่บนฐานแนวคิดปรัชญาพอเพียง กล่าวคือ

๑. ฐานวิถีพอเพียง บนฐานของการอนุรักษ์ การส่งเสริมให้มีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมัสยิด การบำรุงดูแล การรักษาทรัพย์สินของมัสยิดหรือสมบัติสาธารณะเป็นสมบัติของส่วนรวม ตลอดทั้งการบำรุงดูแลรักษาความสะอาด ความเรียบร้อยภายในมัสยิดจะมีบุคคลสำคัญที่ได้ทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งโดยทั่ว

ไปจะเรียกว่า “โต๊ะเสียบ” หมายถึงบุคคลที่ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย การเก็บรักษาอุปกรณ์ของมัสยิด ด้วยขาม หม้อ ต่างๆ เป็นต้น การเก็บ กวาดเพื่อความเรียบร้อย หรือการเปิดปิดประตูมัสยิดเป็นประจำทุกวัน ทำหน้าที่เหมือนผู้ช่วยผู้บริหารอีกทีหนึ่ง การสร้างสุขนิสัยในการออมคนละ ๑ บาทหรือศักราช ๑ บาท เป็นการออมเงินเพื่อสาธารณะกุศลของมัสยิด โดยการให้ทุกคนละทำบุญคนละ ๑ บาทต่อ ๑ ครั้งวันศุกร์ เป็นต้น

๒. ฐานทุนวัฒนธรรมปัจเจกชน เป็นวัฒนธรรมที่ก่อเติมความเป็นสังคมสมบูรณ์การมีนิสัยเสียลดการไม่เห็นแก่ตัวของวิถีชาวบ้าน การทำบุญทำทานหรือแม้กระทั่งการบริจาค สิ่งที่ได้ว่ามัสยิดบางแห่งเมื่อละหมาดเสร็จแล้วจะมีการเวียนการสอน การอบรมจริยธรรม การทำบุญการทำข้าวเหนียวเหลือง ผลไม้หรืออาหารว่าง น้ำชากาแฟ เป็นต้น โดยเฉพาะในเดือนรอมฎอน (เดือนแห่งการถือศีลอด) ก็จะมีการละศีลอดกันที่มัสยิดมีการนำอาหารไปทำบุญและเลี้ยงกันด้วย วิถีพลังที่เกิดจากการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำบุญทำทานบนฐานของความพึงพอใจ สุขใจร่วมกันสะท้อนให้เห็นวิถีพลังของการเอื้ออาทรและการเมตตากัน

๓. ฐานนโยบายสาธารณะ เป็นการเชื่อมประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานในท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณบ้าง วิชาการบ้าง การพัฒนาบุคลากรบ้าง ซึ่งเป็นการเติมเต็มให้มีความศักยภาพความพร้อมในการบริหารงานมากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นการสนองตอบความต้องการของท้องถิ่น เป็นการเสริมสร้างบทบาทของมัสยิดให้มีความพร้อมสมบูรณ์มากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้องค์กร

ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเกี่ยวกับภารกิจด้านการศาสนาและวัฒนธรรม การเป็นที่ปรึกษาด้านศาสนาและวัฒนธรรมให้กับองค์กรท้องถิ่น การจัดตั้งชมรมผู้นำศาสนาในท้องถิ่น การจัดตั้งชมรมงานที่เกี่ยวกับสาธารณะสังคมในท้องถิ่น เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าองค์กรมัสยิดมีระบบการบริหารที่เข้มแข็งในสังคมปัจจุบัน แต่ก็ยังประสบกับอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการบริหารอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นประเด็นกฎหมาย หรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง การเปิดโอกาสให้ผู้นำศาสนาได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านศาสนาและการพัฒนาสังคมโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย การกำหนดแผนงานโครงการ งบประมาณ คำตอบแทนให้กับผู้นำศาสนาซึ่งมีบทบาทและทำหน้าที่ในการดูแลความสมดุลทางสังคม จัดระเบียบสังคม และแก้ปัญหาสังคม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกระแสความเปลี่ยนแปลงในวิถีทุนนิยมที่หลังไหลเข้ามาในสังคมไทยอย่างไม่หยุดยั้งแล้วก็นับได้ว่า ยังมีน้อยทีเดียว

แนวทางการสร้างสรรค์และการเปิดโอกาสโดยองค์กรท้องถิ่นได้สนับสนุนเรื่องงบประมาณการพัฒนาวิชาการแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำองค์กรมัสยิดการสร้างเสริมระบบการบริหารจัดการแนวใหม่นั้น จึงเป็นการให้ความสำคัญกับองค์กรมัสยิดที่มีความใกล้ชิดกับสังคมรากหญ้าทั้งในเชิงนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ หากพิจารณาบทบาทหน้าที่ระบบมัสยิดแล้วจะเห็นได้ว่ามัสยิดเป็นองค์กรที่มีการจัดระเบียบสังคมในวิถีมุสลิม การได้รับพลังสนับสนุนโดยเฉพาะหน่วยงานในระดับท้องถิ่นที่มีทิศทางและแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนที่ให้การสนับสนุนสถาบันมัสยิดหรือองค์กรศาสนาอื่นๆ ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับสังคมศาสนา สังคม

จริยธรรมหรือการผลักดันให้เกิดรูปลักษณะของ
“สังคมความดี” (Social Merit) อันเป็น
การพัฒนาที่นำความดีสู่สังคมและสังคมเกิด
การพัฒนาบนฐานของความดีมากกว่าการเน้น

ที่มาจากปัจจัยอื่นๆ น่าจะเป็นสมมติฐานหนึ่ง
ที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยเฉพาะ
ท่ามกลางกระแสทุนนิยมในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- อุวิวรรณ ประจวบเหมาะ. (๒๕๕๐). “สังคมและวัฒนธรรมมลายู” ใน มลาญศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- ทักษิณีย์ สิกขณาภิชนชัช. (๒๕๔๘). การบริหารสังคมกับโครงสร้างสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท มิสเตอร์กอบปี ประเทศไทย จำกัด. พระราชบัญญัติการบริหารองค์การศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๕๐.
- วิมล จิโรจพันธุ์และคณะ. (๒๕๕๑). มรดกทางวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว.
- สุพล บุญมาเลิศ. (๒๕๔๙). วิถีชีวิตมุสลิม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร.

ข
เหตุทำน
เร
แล้วจับ
ก็
กรรมนุ
ไ
ฆ่าพวก
ค
ไม่มีผล
ก็
ถือไตรล